
lijks verkeer met de Schriften
(Brasschaat 1992).

⁶⁶ H.W. Heuvel, *Oud-Achterhoekse boerenleven het gehele jaar rond* (Deventer 1927).

⁶⁷ Willem Barnard, *a.w.*, p. 17.

⁶⁸ Vgl. Guillaume van der Graft, 'In de huiskamers', in: *Het oude land*, idem in: *VG* dl. 1, p. 460.

⁶⁹ Willem Barnard, *a.w.*, p. 18.

⁷⁰ Willem Barnard, *a.w.*, p. 19. Vgl. ds. Leo van Rikxoort, 'Naschrift', in: Guillaume van der Graft, *Het oude land. Gedichten uit het diluvium 1958. Geïllustreerde heruitgave*.

de getijden dan op de klok en de agenda. *Wat er te doen is*, dat is in rond Nederlands ten slotte de betekenis van het Latijnse woord *agenda* en er was voor een veetelende, landbouwende bevolking altijd genoeg te doen. Maar het leven op het land heeft een ritme, het ademt, het kent versnellingen en vertragingen. Zoals het altijd is geweest in de eeuwen van een cultuur die de mensen niet, wat onze wereld doet, vervreemdde van de goede groene aarde en het harde maar lieve leven.⁶⁷ De auteur betoogt vervolgens dat 'die protestantse boerenmensen, over het algemeen zo wars van "liturgie"', aan een oud religieus gebruik voldeden, 'waarschijnlijk zonder daar iets van te bevroeden', en wel door in januari over en weer bij elkaar op bezoek te gaan.⁶⁸ Wanneer februari aanbrak, was het gedaan: een nieuw seizoen was begonnen. Barnard verbindt dat met Maria Lichtmis op 2 februari. Dat is de folkloristische benaming van het feest waarmee de kersttijd afgesloten wordt. Dan is er sprake van een nieuw begin in de lente. De Overijsselse boeren hielden de veertig dagen waarin de verschijning van het Licht der wereld wordt gevierd dus op een verwereldlijkte manier in ere, 'zoals zo vaak oude liturgische gewoonten die het "jaar onzes Heren" plachten te markeren onbegrepen in het bestaan van de mensen voortvegeteren.'⁶⁹ Van der Graft legde een (subtiel) verband tussen de seizoenen en de Joodse kalender: 'De Joodse kalender kent een, ook in de synagoge vrijwel in vergetelheid geraakt, gedachtenismoment, dat ik hier in het geding breng. Het is de elfde maand van de Joodse kalender, de maand Sjewat. Dan is het in het Oude Land regentijd.'⁷⁰ Het kan geen toeval zijn dat de auteur Israël hier 'het Oude Land' noemt – hij lijkt een relatie te leggen met het oude land waarover de poëzie gaat. Hoe dat ook zij, men kan stellen dat Barnard al eerder dan Vreekamp oog had voor de relatie tussen de kalender van de seizoenen en die van de kerk. Hij is daar in Hardenberg van doordrongen geraakt, zoals Vreekamp op de Veluwe. Het is boeiend om te zien dat zulke herinneringen vroeg of laat hun invloed laten gelden.